

Wyrok z dnia 18 kwietnia 2007 r.

I UK 315/06

Prawo do świadczenia przedemerytalnego po śmierci uprawnionego nie przechodzi na inne osoby.

Przewodniczący SSN Zbigniew Korzeniowski, Sędziowie SN: Romualda Spyt (sprawozdawca), Jolanta Strusińska-Żukowska.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 18 kwietnia 2007 r. sprawy z odwołania Antoniego S. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w O. z udziałem następców prawnych Mariana Zbigniewa S, Katarzyny Z. i z udziałem zainteresowanego Powiatowego Urzędu Pracy w E. o świadczenie przedemerytalne - jako niezrealizowane świadczenie, na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 21 czerwca 2006 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i oddalił apelację.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Olsztynie wyrokiem z dnia 14 lutego 2006 r. oddalił odwołanie Antoniego S. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 7 listopada 2005 r., którą to decyzją pozwany odmówił wypłaty niezrealizowanego świadczenia po zmarłej żonie Wiesławie S. w postaci świadczenia przedemerytalnego za okres od 1 kwietnia 2004 r. do 18 października 2005 r. W uzasadnieniu wyroku Sąd Okręgowy ustalił, że decyzją z dnia 26 kwietnia 2004 r. pozwany odmówił Wiesławie S. ustalenia wysokości emerytury dla potrzeb świadczenia przedemerytalnego. W wyniku odwołania Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 23 maja 2005 r. zmienił tę decyzję i zobowiązał pozwanego do ustalenia wysokości emerytury dla potrzeb świadczenia przedemerytalnego. W wykonaniu wyroku pozwany decyzją z dnia 26 lipca 2005 r. ustalił wysokość emerytury. Po przesłaniu tej decyzji Powiatowemu Urzędowi Pracy

w E. Urząd ten na podstawie art. 37j, art. 6 pkt 6 lit. b ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (jednolity tekst: Dz.U. z 2003 r. Nr 58, poz. 514 ze zm.) w związku z art. 30 ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych (Dz.U. Nr 120, poz. 1252) oraz art. 104 k.p.a. decyzją z dnia 2 września 2005 r. przyznał Wiesławie S. prawo do świadczenia przedemerytalnego od dnia 1 kwietnia 2004 r. W dniu 18 października 2005 r. Wiesława S. zmarła. Dalej Sąd Okręgowy zważył, iż w przedmiotowej sprawie nie ma zastosowania przepis art. 136 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.), gdyż w art. 11 ustawy o świadczeniach przedemerytalnych, określającym zakres zastosowania przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS, nie ma do niego odesłania.

W wyniku apelacji Antoniego S., Sąd Apelacyjny w Białymstoku wyrokiem z dnia 21 czerwca 2006 r. zmienił zaskarżony wyrok i przyznał skarżącemu prawo do niezrealizowanego świadczenia po zmarłej żonie.

W pisemnych motywach rozstrzygnięcia Sąd Apelacyjny wskazał, że pogląd o braku podstaw do zastosowania w niniejszej sprawie przepisu art. 136 ustawy o emeryturach i rentach z FUS jest nieuzasadniony - zważywszy na treść art. 32 Konstytucji R.P., gwarantującego obywatelom równość wobec prawa oraz formułującego zakaz dyskryminacji w życiu politycznym, społecznym i gospodarczym. Niezależnie od powyższej argumentacji Sąd Apelacyjny stwierdził, że ustawa o świadczeniach przedemerytalnych określa samodzielnie chwilę ustania prawa do tego świadczenia, co wynika z art. 4 ust. 1 pkt 5 tejże ustawy. Powołując się zaś na przepis art. 9 ustawy o świadczeniach przedemerytalnych Sąd wywiódł, że wypłata spornego świadczenia winna być zrealizowana do dnia śmierci Wiesławy S.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku wywiódł pozwany organ rentowy zarzucając naruszenie prawa materialnego poprzez błędną wykładnię art. 4 ust. 1 pkt 5, art. 9 ustawy o świadczeniach przedemerytalnych, polegającą na przyjęciu, że uregulowania te stanowią samodzielną podstawę do wypłaty wnioskodawcy świadczenia przedemerytalnego, przysługującego jego zmarłej żonie.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na konieczność wykładni powołanych wyżej przepisów - budzących wątpliwości i wywołujących rozbieżności interpretacyjne - i ustalenia, czy w oparciu o nie możliwe jest wypłacanie innym osobom świadczeń przedemerytalnych przysługujących uprawnionym i niewypłaconych do dnia śmierci.

Wskazując na powyższe skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie apelacji. W uzasadnieniu skargi podniesiono, iż przepis art. 11 ustawy o świadczeniach przedemerytalnych enumeratywnie wymienia przepisy ustawy o emeryturach i rentach z FUS, które mają zastosowanie w sprawach o świadczenia przedemerytalne i skoro nie wymienia się tam przepisu art. 136 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, to nie może on stanowić podstawy prawnej do przyznania prawa do niezrealizowanego świadczenia w postaci świadczenia przedemerytalnego po osobie zmarłej. Skarżący nie zgodził się także z poglądem Sądu Apelacyjnego, iż naruszony został przepis art. 32 Konstytucji R.P., wywodząc, że jak dotychczas organ rentowy nie wypłaca świadczeń przedemerytalnych (niezrealizowanych świadczeń) wdowom i wdowcom. Ponadto pokreślił, że Sąd Apelacyjny nie wyjaśnił, na czym polegać ma naruszenie przepisów Konstytucji, w czym uchybiają one zasadzie równości, a także w czym przejawia się stwierdzona przez Sąd dyskryminacja wnioskodawcy przez organ rentowy. Skarżący wywodził także, że Sąd Apelacyjny prawidłowo zastosował w niniejszej sprawie przepisy ustawy o świadczeniach przedemerytalnych, a nie przepisy ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu ze względu na treść przepisu art. 30 ust. 2 i 3 ustawy o świadczeniach przedemerytalnych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest uzasadniona, bowiem Sąd Najwyższy podziela stanowisko skarżącego odnośnie do naruszenia przepisów prawa materialnego, wskazanych w skardze kasacyjnej.

Pogląd Sądu Apelacyjnego, iż przepis art. 4 ust. 1 pkt 5 oraz art. 9 ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych stanowi samodzielną podstawę do żądania wypłaty niezrealizowanego świadczenia po zmarłym jest całkowicie chybiony. Przepis art. 4 ust. 1 pkt 5 wskazuje jeden z przypadków ustania prawa do świadczenia przedemerytalnego, a mianowicie jest nim (również) śmierć osoby uprawnionej. Natomiast art. 9 określa zasady wypłaty świadczenia przedemerytalnego osobie uprawnionej. Oba te przepisy w żaden sposób nie dotyczą następców prawnych osoby uprawnionej do przedmiotowego świadczenia. W niniejszej sprawie poza sporem jest prawo zmarłej Wiesławy S. do świadczenia przedemery-

talnego od dnia 1 kwietnia 2004 r., jak i strony są zgodne co do tego, że ustało ono z chwilą jej śmierci, tj. z dniem 18 października 2005 r.

Ustawa o świadczeniach przedemerytalnych w art. 30 ust. 1 ustanawia zasadę intertemporalną, wedle której do spraw wszczętych i niezakończonych przed dniem jej wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu. Przez sprawy wszczęte i niezakończone rozumie się również wnioski o ustalenie prawa do świadczenia przedemerytalnego złożone przed dniem przejęcia przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych przyznawania i wypłaty świadczeń przedemerytalnych podlegające rozpatrzeniu po dniu przejęcia w związku z art. 371 ust. 2 i art. 27 ust. 1 pkt 5 i 6 ustawy o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu. W ustawie z dnia 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych, podobnie jak w ustawie o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu, nie jest uregulowana kwestia następstwa prawnego w przypadku niezrealizowanego świadczenia przedemerytalnego. Powstaje zatem pytanie, czy brak tego uregulowania wyłącza w ogóle istnienie następstwa prawnego w przypadku niezrealizowanego świadczenia przedemerytalnego niewypłaconego z uwagi na śmierć osoby uprawnionej, czy też istnieją jakieś inne przepisy, które regulowałyby tę kwestię. Taką ewentualność można by rozważać jedynie w odniesieniu do przepisów Księgi Czwartej Kodeksu cywilnego, dotyczącej spadków, a konkretnie do art. 922 § 1 k.c., zgodnie z którym prawa i obowiązki zmarłego przechodzą z chwilą jego śmierci na jedną lub kilka osób stosownie do przepisów tej księgi. W myśl § 2 tego artykułu nie należą do spadku prawa i obowiązki zmarłego ściśle związane z jego osobą, jak również prawa, które z chwilą jego śmierci przechodzą na oznaczone osoby niezależnie od tego, czy są one spadkobiercami. Jednakże zastosowanie powyższego przepisu uzależnione jest od tego, czy sprawa o świadczenie przedemerytalne jest sprawą cywilną w rozumieniu art. 1 k.c., w myśl którego Kodeks cywilny reguluje stosunki cywilnoprawne między osobami fizycznymi i osobami prawnymi. W orzecznictwie Sądu Najwyższego jak i Trybunału Konstytucyjnego rozróżnia się dwie kategorie spraw cywilnych; pierwsza - to sprawy cywilne w znaczeniu materialnoprawnym, tj. sprawy wynikające ze stosunków z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz z zakresu prawa pracy, druga to sprawy cywilne w znaczeniu formalnoprawnym, tj. sprawy, które w istocie nie mają charakteru cywilnego, ale uchodzą za sprawy cywilne z tego względu, że ich rozpoznanie odbywa się według Kodeksu postępowania cywilnego bądź z mocy przepisów zawartych w tym Kodeksie. Rozróżnienie tych dwóch kategorii spraw ma

zazwyczaj na celu rozstrzygnięcie kwestii dopuszczalności drogi sądowej (por: uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2006 r., III CZP 121/05 (OSNP 2007 nr 3-4, poz.50) oraz wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 lipca 2000 r., SK 12/99 (OTK Zb.Urz. 2000 nr 5, poz. 143). Problem dopuszczalności drogi sądowej nie występuje w niniejszej sprawie, bowiem jej przedmiotem jest odwołanie od decyzji organu rentowego, dla którego to odwołania przewidziana jest droga sądowa wprost w przepisie art. 477⁸ k.p.c. Natomiast odwołanie się do poglądów wyrażonych w powyżej przytoczonych orzeczeniach jest o tyle uzasadnione, iż zawierają one definicję sprawy cywilnej w znaczeniu materialnoprawnym, opartą na dorobku doktryny i judykatury, którą to definicję Sąd Najwyższy podziela. Stanowisko takie prowadzi do konstatacji, iż sprawa o świadczenie przedemerytalne nie jest sprawą cywilną w znaczeniu materialnoprawnym, stąd nie mają do niej zastosowania przepisy Kodeksu cywilnego.

W świetle powyższych wywodów uznać należy, że ustawodawca nie dopuścił możliwości przejścia uprawnień do świadczenia przedemerytalnego na inne osoby, tak pod rządami ustawy o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu, jak i pod rządami ustawy o świadczeniach przedemerytalnych, przy czym w przypadku tej ostatniej ustawy jego wola wyrażona została wprost poprzez pominięcie w przepisie art. 11 przepisu art. 136 ustawy o emeryturach i rentach.

Zgodzić należy się także z zarzutem, wywiedzionym w uzasadnieniu skargi, iż Sąd Apelacyjny - powołując się na naruszenie zasad wyrażonych w art. 32 Konstytucji R.P. - w żaden sposób nie wyjaśnił, na czym naruszenie to polega. Domyślać się jedynie można, iż chodzi o ewentualną nierówność wobec prawa osób domagających się wypłaty niezrealizowanego świadczenia po osobach uprawnionych do świadczeń przedemerytalnych w stosunku do następców prawnych wskazanych w przepisie art. 136 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, jak również dyskryminację tej pierwszej grupy wobec drugiej. Powszechnie przyjmuje się, że równość wobec prawa oznacza równe traktowanie osób wyróżniających się tymi samymi cechami, natomiast dyskryminacja oznacza gorsze traktowanie osoby lub grupy osób w uwagi na określoną, wyróżniającą ich cechę. Zasada równości zakłada jednocześnie różne traktowanie podmiotów różnych, tj. podmiotów, które nie posiadają wspólnej cechy istotnej. Równość wobec prawa to zasadność wyboru takiego a nie innego kryterium różnicowania. Aby odpowiedzieć na pytanie, czy dane kryterium może stanowić podstawę różnicowania podmiotów prawa, należy rozstrzygnąć: czy kryterium to pozo-

staje w racjonalnym związku z celem i treścią danej regulacji; czy waga interesu, któremu różnicowanie ma służyć pozostaje w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostaną naruszone w wyniku wprowadzonego różnicowania; czy kryterium różnicowania pozostaje w związku z innymi wartościami, zasadami, czy normami konstytucyjnymi, uzasadniającymi odmienne traktowanie podmiotów podobnych (orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego: z 3 września 1996 r., K. 10/96, OTK ZU 1996 nr 4(7), s. 280- 281, z 16 grudnia 1996 r., U 1/96, OTK ZU 1996 nr 6(9), s. 530 i następne). W niniejszej sprawie nie nosi cechy nierównego traktowania, jak też nie jest przejawem dyskryminacji, zróżnicowanie sytuacji prawnej wskazanych wyżej dwóch grup osób chociażby z uwagi na to, iż mamy do czynienia z dwoma różnymi świadczeniami, określonymi dwoma odrębnymi aktami prawnymi, finansowanymi z dwóch odrębnych źródeł (świadczenia przedemerytalne z budżetu państwa, emerytury i renty ze składek ubezpieczonych), a także ze względu na odrębny charakter tych świadczeń. Jedno z nich jest świadczeniem pomostowym do chwili osiągnięcia wieku emerytalnego, będącym przejawem pomocy państwa dla osób znajdujących się w szczególnie ciężkiej sytuacji materialnej, którego koszty ponoszą wszyscy obywatele w imię zasady solidaryzmu, a drugie stanowi świadczenie wypłacane na skutek ziszczenia się ryzyka ubezpieczeniowego (wieku, a także niezdolności do pracy bądź śmierci) i jest uzależnione od opłacanych składek.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy na mocy art.398¹⁶ k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.

=====